

С.М. ВАСИЛЕНКО

Національний університет "Кієво-Могилянська академія"
вул. Г. Сковороди, 2, м. Київ, 04070, Україна

**НОВІ ДАНІ ПРО ПОШИРЕННЯ
DIPHELYRAEA COCCINEA (M. VIEB.)
NICOLSON (*OROBANCHACEAE*) У КРИМУ**

Ключові слова: *Diphelyraea coccinea*, Опукський природний заповідник, рідкісний вид

Паразитичний безхлорофільний трав'яний багаторічник *Diphelyraea coccinea* (M. Vieb.) Nicolson (*Phelyraea coccinea* (M. Vieb.) Poir.) (*Orobanchaceae*) поширений у північному Ірані, Малій Азії, на Кавказі і в Криму [2, 10]. У Криму ця рослина трапляється дуже рідко. У «Червоній книзі України» [10] віднесена до категорії рідкісних видів (III). Думки авторів проекту «Червоної книги Криму» щодо охоронного статусу *D. coccinea* різняться. Так, Ан.В. Єна відносить цей вид до категорії I (відповідає «Data Deficient» і «Not Evaluated» Червоних списків МСОП), А.В. Сазонов — до категорії III (відповідає категорії МСОП «Vulnerable Species») [4].

Вважають, що географічне поширення *D. coccinea* на Кримському півострові обмежується винятково західною частиною Гірського Криму, причому здебільшого його знаходили у середньому і верхньому поясах рослинності північного і південного макросхилів Головного пасма в межах Ялтинського гірсько-лісового та Кримського природних заповідників [2, 6].

Останніми роками отримані дані про більше поширення *D. coccinea* на Кримському півострові (рис. 1). Нижче конкретизуються відомості про ці знахідки.

У Карадазькому природному заповіднику зберігається виконана А.І. Дідуленко 18.05.2000 р. фотографія *D. coccinea* з північно-західного схилу невисокого степового хр. Татар-Хабурга, розташованого північніше від смт Коктебель. Загалом на хр. Татар-Хабурга було знайдено 7 особин (150 м над р. м.). Більш ранніх вказівок на виявлення виду в південно-східному Криму ми не знайшли.

М.М. Бескаравайний (Карадазький природний заповідник) у другій декаді червня 2003 р. знайшов *D. coccinea* на південно-східних відрогів нагір'я Демєрджи поблизу с. Генеральське (г. Шан-Кая, 929 м над р. м.), що належить до яйл східної групи. Таким чином, з вищенаведених даних можна дійти висновку, що ця рослина трапляється на Південно-східному узбережжі Криму, ймовірно, повсюдно — від східних околиць Алушти до Карадага.

08.05.2008 р. на г. Опук (Опукський природний заповідник НАНУ, Керченський півострів) у різнотравно-злаковому степу з виходами вапняку меотичного періоду, на приморському схилі південно—південно-західної експозиції (~40 м над р. м.) автор виявила 3 особини *D. coccinea* (включаючи одну загиблу рос-

Рис. 1. Географічне поширення *D. coccinea* (M. Bieb.) Nicolson у Криму: 1* — схил до долини р. Альма у Кримському заповіднику; 2* — г. Чорна; 3* — поблизу Козьмодем'янівського монастиря; 4* — хр. Інжер-Сирт; 5* — Нікітська яйла; 6* — Штангеевська тропа перед г. Ставри-Кая; 7 — г. Шан-Кая, східні відрогі Демерджи-яйли; 8 — хр. Татар-Хабурга поблизу Коктебеля; 9 — г. Опук. (* — дані за [2])

Fig. 1. Distribution of *D. coccinea* (M. Bieb.) Nicolson in the Crimea: 1* — slope to the valley of the Alma river in Crimean Reserve; 2* — Mt. Chernaya; 3* — near the Kosmodemyanovskiy Monastery; 4* — Inzher-Syrt Ridge; 5* — Nikitskaya Yaila Ridge; 6* — Shtangeevskaya path in front of Mt. Stavri-Kaya; 7* — Mt. Shan-Kaya, eastern spurs of Demerdzhi-Yaila; 8 — Tatar-Khaburga Ridge near Koktebel'; 9 — Opuk Mt. (* — according to [2])

Рис. 2. *D. coccinea* (M. Bieb.) Nicolson на приморських схилах г. Опук: а — місцезнаходження (на задньому плані — піщаний пересип лагунного Кояського озера); б — загальний вигляд рослини (фото автора)

Fig. 2. *D. coccinea* (M. Bieb.) Nicolson on the maritime slopes of Mt. Opuk: а — the locality (a sandy spit of the Koyashskoje salt Lake on the background); б — general view of the plant. Photo by S.M. Vasilenko

лину з пошкодженим стеблом)¹ (рис. 2, а). *D. coccinea* росла в угрупованні з участю *Ephedra distachya* L., *Artemisia* sp., *Centaurea* sp. (рис. 2, б). З високим ступенем вірогідності можна припустити, що *D. coccinea* паразитує тут на одному з видів роду *Centaurea* L., які повсюдно є її традиційними господарями [2]. На

¹ Екземпляр переданий до гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ.

сьогодні ця знахідка — не лише найбільш східна, а й найпівнічніша на Кримському півострові (~45°03' п. ш., 36°20' с. д.). Слід зазначити також, що представники родини *Orobanchaceae* раніше в Опукському заповіднику взагалі не реєструвалися [5].

Diphelyraea coccinea не вказана і для сусіднього Таманського півострова [8].

Таким чином, *D. coccinea* в Криму росте не тільки в прохолодних гумідних гірських районах, зокрема з середземноморським режимом опадів, а й в аридних остепнених низькогірних місцевостях. Так, у Коктебелі річна сума опадів становить 333 мм [7], в Опукському заповіднику — зазвичай не перевищує 300 мм [1, 8], причому в окремі роки в обох пунктах кількість опадів не досягає навіть 200 мм [3, 9].

Знахідка *D. coccinea* на Керченському півострові, де цей вид раніше не виявляли, становить значний науковий інтерес і потребує подальшого вивчення.

Авторка щиро вдячна О.В. Кукушкіну (Карадазький природний заповідник НАНУ, м. Феодосія) за цінні консультації і сприяння під час польових досліджень, а також іншим співробітникам Карадазького заповідника: Л.П. Мироновій і В.Ю. Летуховій — за допомогу у пошуку літератури, М.М. Бескаравайному та А.І. Дідуленку — за надання інформації про знахідки виду на південно-східному узбережжі Гірського Криму.

1. *Важов В.И.* Агроклиматическое районирование Крыма // Тр. гос. Никит. ботан. сада. — Ялта: ГНБС, 1977. — Т. 71. — С. 92—120.
2. *Вульф Е.В.* Флора Крыма. Т. 3, вып. 9. Двудольные. Норичниковые — Сложноцветные. — Ялта: ГНБС, 1969. — 394 с.
3. *Голенко В.К.* Древний Киммерик и его округа. — Симферополь: СОНАТ, 2006. — 408 с.
4. *Голубев В.Н., Ена Ан.В., Сазонов А.П.* Высшие сосудистые растения // Вопр. развит. Крыма. Науч.-практ. дискус.-аналит. сборн.: Мат-лы к Красной книге Крыма. — Вып. 13. — Симферополь: Таврия-плюс, 1999. — С. 80—117.
5. *Корженевский В.В., Рыф Л.Э.* Анализ флоры высших сосудистых растений Опукского природного заповедника // Биоразнообразии природных заповедников Керченского полуострова: Сборн. науч. тр. Гос. Никитс. ботан. сада. — Ялта: ГНБС, 2006. — Т. 126. — С. 51—73.
6. *Костина В.П.* Раритетная флора Крымского природного заповедника // Сост. природ. комплексов Крымского прир. зап. и др. зап. территорий Украины: Тез. докл. науч.-практ. конф., посвящ. 80-летию Крымского заповедника. — Алушта, 2003. — С. 118—127.
7. *Курорт Коктебель.* Природные ресурсы и урбоэкологический прогноз / Под ред. Вронского А.А. — Киев: Наук. думка, 1997. — 134 с.
8. *Новосад В.В.* Флора Керченско-Таманского региона (структурно-сравнительный анализ, экофлоротопологическая дифференциация, генезис, перспективы рационального использования и охраны). — Киев: Наук. думка, 1992. — 277 с.
9. *Природа Карадага* / Под ред. Морозовой А.Л. и Вронского А.А. — Киев: Наук. думка, 1989. — 285 с.
10. *Червона Книга України.* Рослинний світ / За ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонка. — К.: УЕ, 1996. — 608 с.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 23.12.2008

С.Н. Василенко

Национальный университет «Киево-Могилянская академия», г. Киев

НОВЫЕ ДАННЫЕ О РАСПРОСТРАНЕНИИ *DIPHELYPAEA COCCINEA*
(M. BIEB.) NICOLSON (*OROBANCHACEAE*) В КРЫМУ

Сообщается о новых местонахождениях *Diphelypaea coccinea* (M. Bieb.) Nicolson — вида, внесенного в «Красную книгу Украины», на Юго-Восточном побережье Горного Крыма и в Керченском холмогорье.

Ключевые слова: *Diphelypaea coccinea*, *Опукский заповедник*, *редкий вид*.

S.M. Vasylenko

National University of «Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv

NEW DATA ON DISTRIBUTION OF *DIPHELYPAEA COCCINEA*
(M. BIEB.) NICOLSON (*OROBANCHACEAE*) IN THE CRIMEA

New localities of the *Diphelypaea coccinea* (M. Bieb.) Nicolson, a species listed in the Red Data Book of Ukraine, were found in the eastern part of the southern macroslope of the Crimean Mountains and in Kerch Peninsula.

Key words: *Diphelypaea coccinea*, *Opuk Reserve*, *rare species*.